

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Anmälan mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, 3:e åklagarkammaren i Göteborg, m.fl. med anledning av handläggningen av beslag m.m.**

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA kritik mot åklagares vid dåvarande Åklagarmyndigheten i Göteborg, 3:e åklagarkammaren i Göteborg, m.fl. handläggning av en förundersökning. Han var, som jag uppfattar det, missnöjd bl.a. med att beslag inte hävdades och återlämnades efter det att polisen hade redovisat förundersökningen till åklagaren. Detta medförde kostnader för honom då han inte kunde säga upp ett hyreskontrakt avseende en lokal, eftersom detta var i beslag.

Utredning

Diarieblad och handlingar i åklagarkammarens ärende C3-15-693-04, Göteborgs tingsrätts dom den 11 maj 2004 i mål B 1828-04 samt Hovrättens för Västra Sverige dom den 14 juli 2004 i mål B 2737-04 infordrades och granskades. Av dessa framgick att diverse föremål såsom mobiltelefoner, filofaxer, handlingar (bl.a. hyreskontrakt), guldkedjor och en personbil togs i beslag under februari - april 2004. Åtal väcktes sedan den 22 april 2004. I juni respektive juli 2004 beslutade åklagare att beslagen skulle hävas. Vidare framgick att 42 000 kronor togs i beslag (beslagsliggare nr 1318-04) vid en husrannsakan hos AA den 17 februari 2004 och att åklagare beslutade att häva det beslaget den 2 juni 2004.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten i Göteborg för upplysningar och yttrande över följande.

- a) Anledningen till att beslagen i beslagsliggaren nr 1319-04 punkt 22-24, 1351-04, 1353-04, 1354-04, 1976-04, 1977-04, 1978-04, 1424-04, 3103-04 och 1352-04 hävdades först i juni alternativt juli 2004?
- b) Vilka överväganden som gjordes under förundersökningen i fråga om beslaget av kontanter, beslagsliggaren nr 1318-04, och vilken var anledningen till att beslaget hävdades först i juni 2004?

Åklagarmyndigheten kom in med ett yttrande jämte upplysningar och yttrande från chefsåklagaren BB (se bilaga 1) samt upplysningar från kammaråklagarna CC och DD (se bilaga 2).

CC

Bakgrund

AA greps den 17 februari 2004 i anslutning till sin bostad på X-gatan i Göteborg. Han anhölls och häktades sedermera. På sig vid gripandet hade han misstänkt amfetamin. Med anledning härav beslutades om husrannsakan i bostaden. Vid denna husrannsakan hittades ett hyreskontrakt på en industrilokal på X i Göteborg som AA undertecknat. Detta ledde till husrannsakan i nämnda lokal. Vid båda dessa husrannsakingar gjordes ett flertal beslag.

Förundersökningen leddes inledningsvis av undertecknad. Den 23 februari - 8 mars och 22 mars - 5 april genomgick jag Åklagarkurs III i Malmö och Helsingborg och av den anledningen kom kollegor till mig att bevaka ärendet. Åtal väcktes den 22 april av mig. Den 26 april - 10 maj var jag på nytt frånvarande (sjukskriven p.g.a. ryggsnitt), varför ärendet åter bevakades av kollegor. Huvudförhandlingen i Göteborgs tingsrätt hölls den 29 april med fortsättning den 4 maj och åklagarmyndigheten företrädde då av kå DD. DD förde talan även i hovrätten den 6-7 juli 2004.

På grund av att jag under stora delar av förundersökningen inte varit ansvarig åklagare kan det vara vissa överväganden beträffande beslagen som jag inte känner till, men nedan lämnas upplysningar angående de överväganden som jag själv tillsammans med förhørsledaren (och i viss mån kollegan DD) gjort.

Svar på frågorna

a) Det var en omfattande förundersökning med omfattande bevisning. AA kom kontinuerligt, även sedan åtal väckts, med invändningar som inte framförts tidigare och som fordrade kontroll. Bedömningen gjordes att för vissa av dessa kontroller behövdes det beslagtagna materialet. För förhørsledares och förundersökningsledares vidkommande innebar detta svårigheter att överblicka vilket av det beslagtagna materialet som skulle komma att behövas vid huvudförhandling i tingsrätt och hovrätt. Detta är förklaringen till att beslagen 1351-04, 1352-04, 1353-04 och 1354-04 hävdes först i juni.

När det gäller beslag 1976-01, 1977-04, 1978-04, 1424-04 och 3103-04 har samtliga varit föremål för teknisk undersökning. Vid tiden för åtals väckande har vissa frågetecken funnits angående huruvida all erforderlig undersökning gjorts. Beslut angående dessa beslag har därför fått anstå till dess tillfredsställande svar lämnats avseende detta.

Beträffande beslag 1319-04 p 22-24 är detta sannolikt ett förbiseende då beslaget saknat relevans för själva saken. Detta beklagas.

b) De överväganden som gjordes i fråga om beslaget av 42.000 kronor i kontanter handlade om frågan om AA gjort sig skyldig inte bara till innehav av narkotika, utan även av försäljning av narkotika. Utgjorde kontanterna vinning av försäld narkotika? Skulle kontanterna rent av tas i förvar? Vidare hade vi inte uteslutit att fler personer var inblandade i brottet, varför vi ställde oss frågan om det skulle vara meningsfullt med en teknisk undersökning av sedlarna? Vid tidpunkten för åtals väckande återstod fortfarande en del frågetecken och beslut beträffande detta beslag fattades när dessa frågetecken rätats ut.

Åklagarmyndigheten**Bakgrund**

AA anhölls den 17 februari 2004 av jourhavande åklagare kammaråklagaren EE som skäligen misstänkt för narkotikabrott. Ärendet lottades dagen efter på assistentåklagaren vid 3:e åklagarkammaren i Göteborg CC.

Den 19 februari 2004 begärde CC AA häktad som på sannolika skäl misstänkt för grovt narkotikabrott och vapenbrott. Dagen efter beslutade Göteborgs tingsrätt att AA skulle vara häktad som på sannolika skäl misstänkt för nämnda brott.

I samband med kroppsvisitation den 17 februari togs bl.a. narkotika och en tårgaspistol i beslag. Samma dag genomfördes en husrannsakan i AA:s bostad varvid

42.000 kronor i olika valörer (beslagsnr1318-04), kvitto på en vinstbekräftelse på 100.000 kr från Nordea, en Radoklocka ---, 2 guldkedjor --- (beslagsnr1319-04 p 22-24), samt 2 filofax, försäljningsanteckningar, hyreskontrakt och ett prospekt på ett hus (beslagsnr1353 och 1354-04) togs i beslag.

Den 18 februari 2004 verkställdes ytterligare husrannsakingar hos AA och ytterligare ett stort antal beslag gjordes bl. a. av ett hänglås och nycklar (beslagsnr1351-04) samt diverse saker från en verkstadslokal (beslagsnr1352-04). Någon handling, som visar vilka beslag som gjordes i verkstadslokalen finns inte i akten.

Den 20 februari 2004 togs en personbil tillhörig AA av märket Audi A6 i beslag (beslagsnr1424-04) samt vid husrannsakan i nämnda bil den 15 april 2004 en plastlåda, spegel och en minispade (beslagsnr3103-04) i beslag.

Den 2 mars 2004 verkställdes en husrannsakan på Allmänna häktet i Göteborg och tre mobiltelefoner samt 4 telefonkort tillhöriga AA togs i beslag (beslagsnr1976, 1977 och 1978-04).

Ändamålet med beslagen var att utröna omständigheter som kunde antas äga betydelse för utredningen. Samtliga nu nämnda beslag fr.o.m. den 18 februari 2004 har fastställts av CC.

Av diariet framgår att samtliga beslagsprotokoll med undantag av 1352-04 inkom till 3:e åklagarkammaren den 21 april 2004.

Den 22 april 2004 beslutade S. att väcka åtal mot AA för bl. a. grovt narkotikabrott, narkotikabrott, grovt vapenbrott, vapenbrott samt brott mot knivlagen. I samband därmed begärdes ett stort antal beslag förverkade dock inte något av de beslag som angivits ovan under särskilda beslagsnummer.

Enligt uppgift från CC avslutades förundersökningen i samband med åtalsbeslutet. Kammaråklagaren DD förde målet i såväl tingsrätten som hovrätten.

Den 11 maj dömde Göteborgs tingsrätt AA för grovt narkotikabrott m.m. Åklagarens förverkandeyrkande enligt stämningsansökan bifölls.

Den 2 juni 2004 beslutade CC att häva beslagen under 1318, 1319 p 22 - 24, 1351, 1353, 1354 och 1424 samt den 3 juni 2004 beslag 3103 p 1 och 3. Övriga beslag hävdes av DD den 2 och 8 juli 2004.

Hovrätten för Västra Sverige fastställde tingsrättens dom den 14 juli 2004.

Rättslig reglering

Ett föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara någon avhänt genom brott eller kan komma att förverkas på grund av brott får enligt 27 kap 1 § rättegångsbalken (RB) tas i beslag. I 27 kap 8 § första stycket RB föreskrivs bl. a. att ett beslag omedelbart skall hävas om det inte längre finns skäl för det.

Bedömning

I förevarande fall har skälet till samtliga beslag varit att dessa kunde antas ha betydelse för utredningen s.k. bevisbeslag.

Normalt avslutas en förundersökning när åklagaren fattar beslut i åtalsfrågan rörande de brott som beslaget avser. CC har på särskild förfrågan från mig uppgivit att hon ansåg att förundersökningen var avslutad i och med att hon fattade beslut i åtalsfrågan.

Av hennes och även av DD:s upplysningar framgår emellertid att de ansett att skäl fanns att närmare undersöka en del av det beslagtagna godset för att se om det kunde behövas under huvudförhandlingen. Vissa beslag var dessutom föremål för teknisk undersökning som inte var avslutad. Av dessa skäl hävde CC inte beslagen.

Eftersom CC uppenbarligen ansett att beslagen kunde ha betydelse för bedömningen i målet, har hennes ställningstagande att låta beslagen bestå i och för sig varit

berättigat. Hon borde emellertid mot den bakgrunden i sin stämningsansökan framställt ett yrkande till tingsrätten att beslagen skulle bestå.

Av tingsrättens dom framgår också att en del av det beslagtagna godset haft betydelse i målet från bevissynpunkt. Enligt min uppfattning hade det därför funnits skäl för åklagaren att ha kvar det aktuella godset i beslag.

Av utredningen framgår inte vad som togs i beslag i samband med husrannsakan i verkstadslokalen. I den delen borde CC sett till att få en noggrann dokumentation över vad som tagits i beslag. I nuläget kan jag därför inte göra någon bedömning av om det beslagtagna godset kunde ha någon betydelse i målet.

Beträffande sedlarna framgår att avsikten var att dessa skulle bli föremål för en teknisk undersökning. Någon sådan kom uppenbarligen inte till stånd. Det hade ankommit på CC att så snart hon fått klart för sig att någon teknisk undersökning inte längre var aktuell ta ställning till om hon skulle begära sedlarna förverkade som förlag (utbyte av brott) för försåld narkotika eller eljest ta dem i förvar för ett senare yrkande om kvarstad. Hade detta inte varit aktuellt skulle beslaget av sedlarna omedelbart ha hävts.

Beslag innebär en ingripande besittningsrubbnig för den enskilde. Det är därför av största vikt att åklagarna vinnlägger sig om stor noggrannhet vid hanteringen av beslagsfrågor. Jag anser att så inte skett i detta fall.

Det skall anmärkas att förundersökningen varit omfattande och att S. vid tiden för denna var assistentåklagare och därmed inte hade så stor erfarenhet av mål av denna storlek.

Från rådmannen FF, som var ordförande i målet vid tingsrätten, inhämtades därefter att hon inte tänkte på den skyldighet som rätten har att pröva ett beslag som framgår av åklagarens framställning vid huvudförhandlingen oavsett om åklagaren framställt något yrkande beträffande beslaget.

AA har under ärendets handläggning hos JO dels kompletterat sin anmälan, dels yttrat sig över remissvaret.

Bedömning

JO:s uppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med denna granskning är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt gällande regler för förfarandet. Däremot brukar JO inte pröva myndigheternas bedömningar i sak. Såvitt gäller ett väckt åtal är det domstolarnas uppgift att ta ställning i skuld- och påföljdsfrågan. JO:s granskning är inte avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning.

Min granskning i ärendet begränsar sig till handläggningen i vissa avseenden av beslagen.

Enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) får ett föremål som skäligen kan antas ha betydelse för brottsutredningen tas i beslag (s.k. bevisbeslag). Om ett beslag verkställs utan beslut av undersökningsledaren eller åklagaren skall det, enligt 27 kap. 4 § tredje stycket RB skyndsamt anmälas till denne, som har att omedelbart pröva om beslaget skall bestå. Om det inte längre finns skäl för ett beslag skall det enligt 27 kap. 8 § första stycket RB omedelbart hävas. Förundersökningsledaren har därför att under utredningen fortlöpande pröva om beslaget skall bestå. Av fjärde stycket i nyss nämnda bestämmelse följer att det är rätten som förordnar om hävande av

beslag eller, om beslaget inte meddelats eller fastställts av rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. I sista stycket föreskrivs att rätten skall pröva om ett beslag fortfarande skall bestå när målet avgörs. Om rätten försummar att uttala sig om ett beslag när målet avgörs anses beslaget hävt i och med att dom meddelas i målet (jfr JO 1993/94 s. 38 och SOU 1995:47 s. 431 f.).

Beslagen, förutom kontanterna, som hävdades i juni och juli

Av utredningen har framkommit att ett flertal föremål togs i beslag under utredningen i syfte att utröna om de kunde antas ha betydelse för utredningen.

Beträffande beslagen av ett kvitto på en vinstbekräftelse, en Radoklocka samt två guldkedjor (beslagsliggare nr 1319-04 p. 22-24) har CC uppgett att det var ett förbiseende att dessa inte hävdades tidigare då de saknade relevans för själva saken. Jag vill med anledning härav även erinra om skyldigheten att pröva om förut-sättningarna för beslag är för handen redan när ett beslag underställs åklagaren för fastställande samt den därefter fortlöpande skyldigheten att pröva om beslag skall bestå.

CC har vidare upplyst att anledningen till att hon inte hävde övriga beslag i samband med att hon väckte åtal var att vissa av dessa behövdes för att kontrollera invändningar som AA gjorde och att det beträffande några föremål, vid den tidpunkten, var osäkert om det skulle bli aktuellt med ytterligare teknisk undersökning. DD, som var den åklagare som förde talan i domstolarna, har uppgett att han delar hennes överväganden. Jag har ingen anledning att ifrågasätta CC ställningstagande i detta avseende. Jag har också viss förståelse för att det i utredningar ibland kan vara svårt att avgöra om ett föremål har betydelse för utredningen innan en lagakraftvunnen dom föreligger.

Som nämnts ovan hävs emellertid ett beslag om tingsrätten i sin dom inte bestämt att det skall bestå. En åklagare som önskar behålla ett föremål i beslag efter tingsrättens dom måste följaktligen låta domstolen ta ställning till beslaget. I likhet med Åklagarmyndigheten konstaterar jag därför att ett yrkande att beslagen skulle bestå borde ha framställts vid tingsrätten. Eftersom så inte kom att ske, får beslagen anses ha hävts i och med att tingsrätten meddelade dom utan att förordna om beslagens bestånd.

Med anledning av vad DD uppgett om dokumentation av beslut i beslagsfrågor och bristande möjligheter att ”kontrollera” beslagen i en förundersökning när en åklagare ersätter den ordinarie förundersökningsledaren, vill jag endast nämna följande. När det inte längre finns skäl för ett beslag skall det omedelbart hävas. Ett sådant ställningstagande skall naturligtvis omedelbart dokumenteras på ett klart och tydligt sätt, dels eftersom beslutet skall expedieras till polisen som har att verkställa detta, dels för att t.ex. annan åklagare som måste ta över handläggningen enkelt skall kunna sätta sig in i ärendet. Det är således inte en godtagbar ursäkt att beslag ligger oåtgärdade för att annan åklagare tagit över handläggningen. I föreliggande fall fick DD emellertid information om att förundersökningen var färdig och att åtal var väckt varför jag har förståelse för att han ansåg sig kunna utgå från att beslut beträffande beslagen var fattade. Det är emellertid viktigt att

det finns rutiner vid åklagarkammaren för bevakning av en åklagares ärenden när denne på grund av sjukdom eller av annan anledning under annat än kortare tid inte är i tjänst, så att t.ex. beslag som skall hävas inte blir liggande utan åtgärd.

I samband med att ett mål avgörs skall rätten ta ställning till samtliga i målet bestående tvångsmedel. När det gäller beslag råder på den punkten principiellt sett ingen begränsning till dem som fastställts eller beslutats av rätten eller som framgår av åklagarens stämningsansökan. Rätten kan emellertid inte ges någon mer omfattande undersökningsplikt när det gäller sådana beslagsbeslut som inte framgår av åklagarens framställning i målet (Fitger, Rättegångsbalken, del 2, s. 27:25). Av tingsrättens anteckningar från huvudförhandlingen och domen framgår inte klart om de beslagtagna föremålen förevisades i tingsrätten eller om det på annat sätt kom till rättens kännedom att vissa beslag inte var hävda. Det har inte framstått som meningsfullt att ytterligare utreda hur det förhållit sig i denna fråga. Jag finner därför inte skäl att uttala mig vidare i saken.

Beslagen av kontanter

Även kontanterna togs i beslag i syfte att utröna om de kunde antas ha betydelse för utredningen. CC har uppgett att det kunde bli aktuellt med en teknisk undersökning av dessa. Som BB angett kan en sådan undersökning ha ett något begränsat bevisvärde men det finns inte underlag för att rikta någon kritik mot CC i detta avseende.

Någon teknisk undersökning kom dock inte till stånd. Jag anser, i likhet med Åklagarmyndigheten och BB, att CC så snart hon fått klart för sig att någon sådan inte var aktuell borde ha hävt beslaget och i samband därmed ha tagit ställning till om kontanterna skulle återlämnas eller om det fanns skäl att ta dem i förvar för ett framtida kvarstadsyrkande. Ett sådant ställningstagande måste göras skyndsamt när en större summa pengar tagits i beslag. Det borde i vart fall ha gjorts innan åtal väcktes.

Som Åklagarmyndigheten angett är beslag en ingripande besittningsrubbnings för den enskilde. Det är därför av största vikt att åklagare vinnlägger sig om noggrannhet vid hanteringen av beslagsfrågor.

Vad AA i övrigt anfört och vad som i övrigt kommit fram föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida. Jag kan emellertid nämna att JO inte är behörig att pröva anspråk på ekonomisk ersättning.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.

Bilaga 1 till JO:s beslut i ärende dnr 3076-2004

BB

Bakgrund

AA häktades den 20 februari 2004 misstänkt för grovt narkotikabrott m.m. Förundersökningsledare var inledningsvis CC, som också väckte åtalet. Under hennes bortovaro på grund av utbildning m.m. arbetade kammaråklagaren DD med ärendet, bland annat genom att utföra åklagaruppgifterna i rätten.

Under förundersökningen gjordes flera husrannsakingar i bland annat AA:s bostad. Ett flertal beslag gjordes. Enligt beslagsprotokollen i samtliga de fall som nu är aktuella var ändamålet med beslagen att utröna omständigheter som kunde antas äga betydelse för utredningen.

Det är vidare ostridigt att beslagen i beslagslistan nr 1319-04 p. 22 - 24, 1351-04, 1353-04, 1354-04, 1976-04, 1977-04, 1978-04, 1424-04, 3103-04 och 1352-04 hävdades av åklagare i juni och juli 2004, dvs. efter att åtal hade väckts den 22 april samma år. I samtliga fall förordnades att egendomen skulle återlämnas till AA eller till någon han satt i sitt ställe.

AA dömdes den 11 maj 2004 av tingsrätten för grovt narkotikabrott m.m. till fängelse i sex år. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut den 14 juli 2004.

Jag vill slutligen i denna del bekräfta CC uppfattning att förundersökningen var omfattande.

Den rättsliga regleringen

Av 27 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken framgår att föremål, som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, får tas i beslag.

Ett beslag skall enligt 27 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken hävas om en enligt 7 § utsatt tid för väckande av åtal inte har iakttagits eller om det inte längre förekommer skäl för beslaget. Enligt femte stycket skall rätten när målet avgörs pröva om beslaget fortfarande skall bestå.

Min bedömning

Fråga a)

Enligt huvudregeln skall åklagaren åtgärda beslag senast i samband med åtalet. Om det inte längre finns skäl för beslag skall detta omedelbart hävas. Det beslagtagna godset skall då i princip återställas till den person hos vilken godset togs.

Om åklagaren bedömer att beslag måste bestå efter åtalet har han eller hon att begära domstolens beslut i frågan genom att ta upp beslagen i stämningsansökningen. I samband med att målet avgörs måste rätten alltid ta ställning till samtliga i målet bestående tvångsmedel. När det gäller beslag råder på den punkten principiellt ingen begränsning till sådana som har fastställts eller beslutats av rätten eller som framgår av stämningsansökan. Rätten kan emellertid inte ges någon mer

omfattande undersökningsplikt när det gäller sådana beslagsbeslut som inte framgår av åklagarens framställning i målet (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken. En kommentar på Internet under 27 kap. 8 § rättegångsbalken).

Vidare är reglerna kring bevisbeslag så konstruerade att de bara kan användas inom ramen för en pågående förundersökning eller, som har nämnts ovan, i en rättegång som inte har avslutats genom ett lagakraftvunnet avgörande.

I förevarande fall har förundersökningen avslutats genom att åtal har väckts. Normalt sett borde därför kvarvarande beslag ha hävts vid i vart fall den tidpunkten. Av CC upplysningar framgår att hon ansåg att det var nödvändigt att beslagen skulle bestå efter åtalsbeslutet eftersom AA hela tiden framförde nya invändningar, vilket skapade ett behov av att kontrollera dessa mot beslagen.

Då det var fråga om bevisbeslag borde dessa enligt min mening ha tagits upp i stämningsansökningen med yrkande om att beslagen skulle bestå till dess domen vunnit lagakraft.

Fråga b)

Ändamålet med beslaget av kontanterna var enligt protokollet att utröna omständigheter som kunde antas äga betydelse för utredningen.

Av CC upplysningar framgår att man övervägde att göra en teknisk undersökning av sedlarna eftersom det fanns medmisstänkta i målet.

27 kap. 1 § rättegångsbalken öppnar en möjlighet att ta pengar i beslag för exempelvis fingeravtrycksundersökning eller annat. Eftersom kontanter är tillkomna för att vara omsättningsbara kan eventuell förekomst av fingeravtryck från andra misstänkta enligt min mening ha ett begränsat bevisvärde. Förundersökningen gällde emellertid grovt narkotikabrott och det fanns redan av den anledningen skäl att inte utesluta förundersökningsåtgärder, som möjligen kunde föra förundersökningen framåt. Jag anser därför inte att det finns något att säga om handläggningen så här långt.

Någon teknisk undersökning av pengarna genomfördes emellertid aldrig. När det stod klart att en sådan inte skulle komma att genomföras borde enligt min mening beslaget ha hävts omedelbart. Pengarna skulle då antingen ha återlämnats till AA eller tagits i förvar för ett framtida yrkande om kvarstad. I vart fall borde beslaget ha åtgärdats senast samband med åtalet.

Bilaga 2 till JO:s beslut i ärende dnr 3076-2004

DD

Vilka överväganden som gjordes under den primära förundersökningen, d.v.s. fram t o m att åtalet väcktes, saknar jag kännedom om då jag vid denna tidpunkt inte var inkopplad på målet.

Min första officiella anknytning till målet var när chefsåklagare BB några få dagar före utsatt huvudförhandling bad mig ta hand om huvudförhandlingen i målet, eftersom den åklagare som stämt in målet och skulle ha huvudförhandlingen i tingsrätten (CC) hade blivit sjuk med kort varsel och ej beräknades tillfriskna i tid för att själv kunna företräda åklagarmyndigheten vid huvudförhandlingen ifråga. Det skulle röra sig om en färdig förundersökning och ett färdigstämt åtal. Förutom jag själv var det bara en ytterligare åklagare, som kunde göras tillgänglig för att ta hand om huvudförhandlingen, vilken var betydligt mindre erfaren. Jag accepterade givetvis, dels därför att jag delar chefsåklagarens uppfattning att man så långt som möjligt bör skydda yngre kolleger från att med kort varsel behöva ta över huvudförhandlingen i ett omfångsrikt mål, dels därför att jag hade vissa begränsade förkunskaper om målet i o m att lottad åklagare informellt ”bollat” vissa överväganden med bl. a. mig innan hon stämde in det, så som vi åklagare ofta gör innan vi fattar våra beslut. Det gällde dels gärningsbeskrivningens utformning, dels hur man gör om den misstänkte i allt väsentligt vägrar att lämna en egen version under förundersökningen så att åklagaren vet vilka invändningar han/hon måste motbevisa.

Vad som skulle ske sedan CC tillfrisknat och återkommit i tjänst diskuterades inte, men det normala är att lottad åklagare då återfår målet för erforderliga följdbeslut (t ex beträffande mer perifera misstänkta eller andra misstankar än de åtalade huvudbrotten). Sessionsåklagaren blir ånyo inblandad i målet först om detta överklagas av den tilltalade (överklagas det av åklagarmyndigheten brukar det vara stämmande åklagare som handhar målet i fortsättningen).

Någon tanke på att själv bedriva någon förundersökning i det läget eller kontrollera vilka beslut som stämmande kollega fattat i beslagsfrågorna föresvävade mig inte i det läget. Chefsåklagaren hade ju sagt att förundersökningen var ju färdig och åtal väckt i målet, varför jag utgick från att samtliga beslag hade åtgärdats i och med detta såsom skall ske enligt huvudregeln för hantering av beslag.

Även om man inte alltid hinner DOKUMENTERA sina beslut i beslagsfrågan innan åtalet skall lämnas in till tingsrätten i mål med utsatt åtalsfrist har man ju nästan alltid fattat dem mentalt samtidigt med att man utformar åtalet och dokumenterar dem någon dag senare om inte tjänsten eller sjukdom lägger hinder i vägen.

Eftersom jag känner lottad åklagare CC som en mycket samvetsgrann kollega utgick jag från att besluten i beslagsfrågan redan var fattade och antingen redan hade dokumenterats eller snart skulle dokumenteras av henne.

Att ge sig in i någon kontroll av kollegors beslut i beslagsfrågan är frånsatt mycket enkla mål sällan möjligt då dessa kan dokumenteras på olika ställen (direkt i fu-prot, på stämningsansökan, på den åklagarkopia av beslagsprotokollet som bifogas i lösblad, på annan lösbladskopia av beslagsprotokollet eller i åklagarmyndighetens datorbaserade diarieföringsystem Brådis) och dessa handlingar dessutom förvaras på olika ställen i akten. En sådan kontroll tenderar därför lätt att resultera i två olika beslut fattade av olika åklagare eller att bli en överprövning av sidoordnad

åklagares beslut, vilket inte är tillåtet. (Själv försöker jag att alltid bifoga mina beslut i beslagsfrågan med en häftklammer bakom åklagarexemplaret av stämningsansökan för att det skall bli lätt för envar att hitta dem, men det är inte alltid möjligt).

Här fanns för övrigt vare sig tid att göra detta då målet var synnerligen omfattande (efter hovrättsförhandlingen motsvarar det tre fulla A 4-pärmar varav en s.k. slask som förvarades på lottad åklagares rum av utrymmesskäl – det behövdes ändock två portföljer för att frakta huvudförhandlingsdelen till hovrätten – och det torde inte ha varit nämnvärt tunnare innan huvudförhandlingen i tingsrätten), utan det gällde att kontakta förhørsledaren och få en snabb föredragning av målet för att möjliggöra en effektiv inläsning av detta så att jag kunde genomföra den utsatta huvudförhandlingen, eller anledning att göra det med hänsyn till min personkännedom om lottad åklagare och då hon förväntades tillfriskna inom inte allt för lång tid och då kunna dokumentera de beslut i beslagsfrågan hon till äventyrs inte hunnit dokumentera tidigare.

Under pågående huvudförhandling fick jag reda på att AA och hans advokat ville höra en rad personer som inte var hörda eller ens omnämnda under förundersökningen som vittnen i tingsrätten. Det fanns därför anledning att i all hast komplettera förundersökningen med polisförhör med dessa i den mån det lät sig göras. Av denna anledning fick huvudförhandlingen fortsätta annan dag än den/de ursprungligen planerade. AA bad mig även låta kontrollera om hans fästmö tidigare år återfått en stor summa kontanter som då varit i beslag hos polisen, vilket skedde och visade sig stämma. Han kom också med en ny invändning om att i beslag tagna försäljningsanteckningar i själva verket skulle härröra från flera år tidigare avdömd brottslighet och ha varit i beslag i det då aktuella målet (utan att ange vilket detta var) – något som var omöjligt att kontrollera under den tid rättegången varade men efter det att såväl jag själv som förhørsledaren lagt ned flera timmar på att gå i gamla arkiv visade sig delvis stämma – det var frågan om en kopia ur ett gammalt fu-prot, på vilka vissa belopp skrivits till samt andra hade strukits efter det att L. erhållit kopia av fu-prot i fråga.

Några frågor om vad som hade hänt med vissa beslag minns jag inte att L. kom med vid huvudförhandlingen – i så fall skulle jag säkerligen ha hänvisat till att han fick kontakta lottad åklagare som enligt huvudregeln har att fatta relevanta beslut och som hade mer kunskap om vad som hänt under förundersökningen än jag.

Efter huvudförhandlingen i tingsrätten hade jag och lottad åklagare CC vissa samråd i målet. Det gällde dels vem som skulle besvara ett eventuellt överklagande från L:s sida (han var ju fälld mot sitt nekande och dessutom visade gamla domar att han var benägen att överklaga), dels vem som skulle ha hovrättsförhandlingen i så fall, med tanke på att båda delarna kunde förväntas hända under sommarperioden då antingen den ene eller den andre av oss hade semester. Om jag inte minns fel inkom det mellan tingsrätt och hovrätt flera yrkanden om antingen komplettering av förundersökningen eller vittnesförhör med ytterligare personer som inte heller de var hörda eller ens omnämnda i förundersökningen från AA:s och hans försvarares sida. Vi samrådde naturligtvis om hur dessa skulle bemötas i den

mån det gick med hänsyn till andra tjänsteuppgifter och mellankommande semestrar.

Vid något av dessa tillfällen framkom det att vissa beslag fortfarande var oåtgärdade och lottad åklagare frågade mig till råds hur hon borde förfara med dem just med tanke på AA:s ständigt nya invändningar och begäran om kompletteringar av förundersökningen (i vissa fall framförda formellt till åklagaren, i andra fall enligt advokaten framförda informellt till förhørsledaren). Bl. a. gällde det huruvida försvarets begäran att få dokumenterat vad som fanns i verkstadslokalen var nöjaktigt tillgodosedd eller ej (vilket försvaret i tingsrätten förfäktade att den ej hade blivit). Därest försvaret påfordrade en syn eller annan ytterligare dokumentation av förhållande i verkstadslokalen inför huvudförhandlingen i hovrätten hade det ju varit direkt olämpligt att rättsvårdande myndigheter hävde beslag av nycklar eller andra föremål från denna – det skulle ju göra resultatet av en sådan syn/dokumentation utan all bevisverkan, då vem som helst under mellantiden kunde ha tillfört eller bortfört föremål till/från lokalen ifråga. Jag minns att vi diskuterade rättsläget i dessa fall, vilket i viss mån är oklart – särskilt om nya omständigheter tillkommer –, och att jag rådde henne att om behov skulle uppstå rådfråga kammarmedlemmen GG som vid den tidpunkten föreläste i beslagsfrågor på Riksåklagarens kurser för yngre åklagare och vars kunskaper i ämnet är större än mina egna.

Vilka beslut som lottad åklagare därefter fattade i beslagsfrågorna och när detta skedde är inte närmare bekant för mig.

Någon gång under sommaren – vilket jag självklart inte minns nu – kom frågan upp huruvida alla beslag var åtgärdade, eventuellt sedan jag första gången sett en grön Post-It-lapp med texten "Snälla, hjälp mig med diarieföring av dessa beslut. Återstår några beslag, jag har koll på det/Mia ÅTER MIG!". Denna lapp, som återfinns under flik 21 i de A 4-pärmar allt utom slasken sorterades upp av mig sannolikt inför huvudförhandlingen i hovrätten, styrkte mig i uppfattningen att lottad åklagare antingen hade eller inom kort avsåg att fatta beslut beträffande samtliga beslag, men att det kunde brista i dokumentationen av dem.

Jag samrådde med den sekreterare som lappen sannolikt var riktad till (eftersom det gällde hjälp med diarieföring, inte med själva besluten, enligt lappens lydelse) och vi tyckte båda att det var lika bra att frågan fick anstå till dess lottad åklagare åter var i tjänst och kunde förklara lappens exakta innebörd.

Den 1 juli 2004 fick jag enligt tjänsteanteckning på beslagsprotokoll 1352-04 som återfinns under flik 23 i pärmarna genom lottad åklagare klart för mig att vissa beslag (blg 1352-, 1976-, 1977- och 1978-04) fortfarande kvarstod oåtgärdade pga. att vissa frågor måste ställas till förhørsledaren. Eftersom hon visste att jag hade kontinuerliga kontakter med förhørsledaren avseende behovet av kompletteringar i ansvarsdelen bad hon mig ställa erforderliga frågor till förhørsledaren och sedan besluta i hennes ställe. Så skedde även dagen därpå beträffande samtliga de fyra angivna beslagen.

Genom ett vykort från AA ställt till mig och inkomstämplat på åklagarmyndigheten den 8 juli 2004 fick jag den sistnämnda dagen klart för mig att AA ansåg att ytterligare beslag fanns kvar oåtgärdade. En kontroll utvisade att detta inte stämde annat än beträffande en enstaka punkt, blg 3103-04 p 2, vilken jag i lottad åklagares frånvaro (jag vill minnas att hon antingen hade semester eller var på åklagarkurs då) samma dag hävde åter till AA, vilket han tillskrevs om även detta samma dag (vykort och skrivelse återfinns under flik 23 i A-4 pärmarna). Beslutet var ganska lätt att fatta i lottad åklagares frånvaro då:

1. det rörde sig om en enda noggrant angiven beslagspunkt
2. som dessutom var noggrant fotodokumenterad på s 40 i fu-prot:s del 2
3. huvudförhandlingen i hovrätten var avslutad, varför föremålets bevisvärde i vart fall numera vari det närmaste obefintlig med tanke på hur svårt det är att få prövningstillstånd i Högsta domstolen

Ehuru således enbart i mindre mån insatt i de överväganden som har gjorts beträffande beslagsfrågorna i målet, vill jag gärna anföra att i den mån jag är insatt i dem delar jag de överväganden som har gjorts.

Ett typexempel är t ex blg 1352-04, där på beslagsprot endast står antecknat "Diverse saker från verkstadslokalen. Se vidare promemoria" utan att någon promemoria bifogas. Där förstår jag mycket väl CC när hon inte velat häva ett beslag utan att få upplysning om vare sig vad det är som är taget i beslag (har det bevisvärde, är det föremål som är olagliga att inneha eller kan förverkas jämlikt 36 kap. 3 § brottsbalken?) eller vem godset tillhör (misstänkte AA har ju hävdat att allt gods i lokalen inte är hans, utan att det varit tre olika personer som fört dit var och en sina verktyg m.m.).

Ett annat exempel är beslaget beträffande vissa telefonkort, där kortens telefonnummer ej står angivet på beslagsprotokollet (blg 1978-04), varför det innan ett hävningsbeslut varit nödvändigt att hos förhørsledaren kontrollera vilka telefonnummer som dessa telefonkort kunde spåras till, eftersom i målet förekom ett stort antal telefonspårningslistor som hade bevisvärde i målet i den mån AA kunde överbevisas om att ha haft tillgång till telefonnumren ifråga. Där hade det varit klart olämpligt att häva beslaget utan att först förvissa sig om vilket bevisvärde det hade.

CC synes – såvitt jag känner omständigheterna i målet – gjort det bästa möjliga av en svår situation, som gjorts än värre av ständigt nya invändningar från den tilltalades och dennes försvarares sida vilka måste analyseras och vid behov bemötas under tid då lagstadgade semestrar både på åklagarsidan och polissidan (samt på AA:s offentliga försvarares sida) gjorde det svårt att ha kontinuitet i ärendet.